

Dolores Nowak

Sprawozdanie z XVI Zjazdu Stowarzyszenia Polskich Muzyków Kościelnych, Legnica – Krzeszów, 22–24 września 2015 r.

Liturgia Sacra. Liturgia - Musica - Ars 21/2(46), 473-478

2015

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

funkcja psalmu w liturgii, sposoby wykonywania psalmów i związane z tym nieprawidłowości, które się pojawiły w kościołach w Polsce, oraz zmiany w redakcji psalmów responsoryjnych w drugim wydaniu *Lekcjonarza mszalnego*. Prelegent wspominał o nowościach, które wprowadzone zostały w nowym *Lekcjonarzu mszalnym*: każdy tom zawiera 2 melodie do śpiewu czytań i 5 melodii do śpiewu Ewangelii. Ks. Filaber wyraził nadzieję, że te zmiany zaproponowane w drugim wydaniu *Lekcjonarza mszalnego* staną się pomocą w poprawnym wykonywaniu śpiewów międzylekcyjnych, tak aby faktycznie spełniały funkcję kerygmatyczną, dialogową i medytacyjną.

Konferencję zakończył wykład *Miejsce proklamacji słowa Bożego* ks. dra Jarosława Supersona z Uniwersytetu Papieskiego Jana Pawła II w Krakowie. Prelegent poprowadził rozważania na temat miejsca proklamacji słowa Bożego w Starym Testamencie, jak również o kształtowaniu się liturgii słowa w Kościele. W trakcie wykładu postawił tezę, że obecnie Kościół nie opublikował kanonu praw, które mówiłyby, jak należy utworzyć miejsce proklamacji słowa Bożego w przestrzeni liturgicznej budynku kościoła. „Ciągłe musimy zmagać się z problemem wpisania teologii w przestrzeń celebracji i przypominać sobie, że ambona nie służy wyłącznie godnemu traktowaniu świętych pism, lecz najważniejszym słowem, który ma do powiedzenia ambona, jest to, że grób Jezusa Chrystusa jest pusty i że grób ten, przy którym świeci paschalne światło, jest ciągłym zaproszeniem do odkrywania tajemnicy słowa Bożego w życiu człowieka” — konkludował ks. Superson.

Zarówno po pierwszej, jak i po drugiej części konferencji licznie zgromadzeni uczestnicy mieli wiele pytań do prelegentów, jak również sami dzielili się swoimi doświadczeniami.

Ks. prof. dr hab. Jacek Nowak podczas swego wystąpienia zamykającego obrady podziękował referentom i uczestnikom za przyjęcie zaproszenia i udział w konferencji.

Ks. Michał Wudarczyk

Sprawozdanie z XVI Zjazdu Stowarzyszenia Polskich Muzyków Kościelnych

(Legnica – Krzeszów, 22–24 września 2015 r.)

W dniach 22–24 września 2015 r. odbył się XVI Zjazd Stowarzyszenia Polskich Muzyków Kościelnych. Tym razem swoje gościnne progi otworzyła przed nami diecezja legnicka, a zwłaszcza Wyższe Seminarium Duchowne w Legnicy oraz sanktuarium w Krzeszowie. Tematyka tegorocznego zjazdu oscylowała wokół organów: *Laudate Dominum per organa benesonantia*. Przeprowadzona podczas niego refleksja naukowa była ubogacana licznymi koncertami organowymi na rodzi-

mych instrumentach z repertuarem kompozytorów tworzących swoje dzieła w miejscowych ośrodkach kościelnych i zakonnych. Dzięki temu nasz trzydniowy pobyt w diecezji legnickiej stał się swoistą „wędrownką szlakiem zabytkowego instrumentarium organowego Dolnego Śląska”.

Na legnicki zjazd przybyło niemalże 80 uczestników, w tym także kilka osób z 14 kandydujących w tym roku do SPMK. Podczas pierwszego i trzeciego dnia zjazdu towarzyszyli naszym obradom dwaj księża biskupi: ks. bp dr Adam Bałabuch — przewodniczący Komisji ds. Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów Episkopatu Polski, oraz ks. bp dr Stefan Cichy — przewodniczący Podkomisji ds. Muzyki Kościelnej.

Pierwsze wtorkowe spotkanie, które miało miejsce w auli Wyższego Seminarium Duchownego w Legnicy, poświęcone było sprawom organizacyjnym Stowarzyszenia. Po odśpiewaniu hymnu *Veni Creator Spiritus*, ks. dr hab. Grzegorz Pożniak, prof. UO — Prezes SPMK przywitał wszystkich uczestników zjazdu i otworzył obrady. Słowa gorącego powitania i pozdrowienia skierował do nas także gospodarz miejsca, Rektor WSD w Legnicy, ks. dr Piotr Kot. Następnie, aby obrady SPMK mogły odbywać się w sposób ważny, ks. Prezes odczytał protokół Komisji Kwalifikacyjnej, która pozytywnie rozpatrzyła wnioski aż 14 kandydatów ubiegających się o członkostwo w SPMK. Nowi członkowie zwyczajni zostali przedstawieni zebranemu gremium oraz gorąco przez nie powitani. Od tego roku Stowarzyszenie liczy już 148 członków.

Ks. Prezes przedstawił także uczestnikom wniosek, jaki złożył Zarządowi Emanuel Bączkowski z Warszawy, aby nadać ks. prałatowi dr. Henrykowi Ćwiekowi tytuł honorowego członka SPMK. Okazją do uhonorowania ks. prałata tym wyróżnieniem jest 50 rocznica jego święceń kapłańskich. Zgromadzenie zwyczajnych członków SPMK jednogłośnie przychyliło się do tego wniosku.

Kolejnym punktem wtorkowego spotkania były serdeczne podziękowania ks. Prezesa, złożone na ręce ks. Dr. Piotra Dębskiego — głównego organizatora legnickiego zjazdu, członka Zarządu SPMK, oraz wszystkich, którzy z nim w jakiegokolwiek mierze współpracowali. Następnie ks. Piotr Dębski przedstawił uczestnikom sprawy organizacyjne, konieczne do sprawnego przebiegu i realizacji programu zjazdu.

Popołudniowe spotkanie stało się okazją do przedstawienia przybyłym osobom zmian statutowych, jakie zaszły w Stowarzyszeniu od ubiegłorocznego zjazdu SPMK w Gnieźnie. Największą radością dla SPMK było nadanie mu osobowości prawnej kanonicznej przez Episkopat Polski. Dzięki temu Stowarzyszenie Polskich Muzyków Kościelnych posiada dwie osobowości prawne: państwową i kościelną, co otwiera mu szeroko drogi do pełnoprawnej działalności zarówno w strukturach państwowych — zgodnie z Ustawą o Stowarzyszeniach, jak i w obrębie stowarzyszeń kościelnych.

Ks. Prezes zdał uczestnikom zjazdu relację z nadania medalu SPMK *Per musicam ad fidem*, który w tym roku Kapituła nadała ks. prof. dr. hab. Janowi Chwałkowi. Wszyscy członkowie Kapituły zgodnie uznali, że przyznanie wyróżnienia właśnie emerytowanemu profesorowi Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego jest ze wszech miar uzasadnione. W protokole Kapituły jej członkowie napisali: „Zasługi Księdza Profesora na polu wieloaspektowych działań w dziedzinie organologii w obszarze muzyki kościelnej w Polsce są godne najwyższego uznania”. Ponieważ ks. Chwałek ze względów zdrowotnych nie mógł przybyć osobiście na zjazd SPMK do Legnicy, ks. Prezes wraz z ks. Franciszkiem Koenigiem, skarbnikiem SPMK, wręczyli mu medal 23 września 2015 r. w jego rodzinnej miejscowości, Woli Baranowskiej koło Sandomierza. Jak relacjonował ks. Prezes, uhonorowany medalem ks. Chwałek był niezmiernie zaszczycony i wdzięczny za to wyróżnienie, które spotkało go od środowiska muzyków kościelnych w Polsce po tylu latach wyężonej pracy dla Kościoła w obszarze badań nad organami.

Następnym punktem posiedzenia był krótki referat przedłożony przez ks. dr. Wojciecha Kałamarza CM, mający na celu prezentację nowego, XLI wydania śpiewnika ks. Jana Siedleckiego. Prelegent zgłosił w nim postulat, aby w Kościele polskim uznano ten śpiewnik za ogólnopolski, co spotkało się z dużym zainteresowaniem i poparciem. Kolejny referat, wygłoszony przez ks. prof. Andrzeja Filabera, dotyczył sprawozdania z prac Podkomisji ds. Muzyki Kościelnej, której zadaniem było przygotowanie tekstu instrukcji o muzyce sakralnej w Kościele w Polsce. Ks. Filaber zakomunikował zebrany, że prace zostały pomyślnie sfinalizowane, a wypracowany tekst zostanie przedłożony do zatwierdzenia najpierw Komisji ds. Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów Episkopatu Polski, a następnie Konferencji Episkopatu Polski.

Podczas wtorkowego posiedzenia znalazło się także miejsce na prezentację wszelkich inicjatyw związanych z działalnością członków SPMK na polu wydawniczym, koncertowym czy naukowym. Ks. dr hab. Robert Tyrała przekazał wszystkim relację z uroczystości nadania papieżowi Benedyktowi XVI tytułu doktora *honoris causa* Akademii Muzycznej w Krakowie i Uniwersytetu Papieskiego Jana Pawła II w Krakowie, która miała miejsce 4 lipca br. w Castel Gandolfo. Ks. Tyrała zakomunikował nam, że podczas osobistej rozmowy z papieżem podkreślił z mocą, że jest to wyróżnienie od całego środowiska muzycznego Kościoła w Polsce, co zebrani przyjęli i potwierdzili wielkim aplauzem.

Na zakończenie prowadzący spotkanie ks. Prezes oddał głos obecnym na nim księżom biskupom, którzy wyrazili wobec nas radość z otrzymanego zaproszenia i możliwości udziału w nim. Zapewnili, że żywo postarają się słuchać naszych postulatów oraz przenieść je na grunt prac w swoich komisjach, za które są bezpośrednio odpowiedzialni.

Następnie uczestnicy udali się do seminaryjnej kaplicy na celebrację nieszporów. Bezpośrednio po naszej liturgicznej modlitwie nastąpiła „pierwsza stacja

wędrówki szlakiem organowym Dolnego Śląska”. Organizatorzy zaprezentowali nam unikatowy pozytyw organowy Dawida Kucznera z 1675 r., pochodzący z kościoła pw. św. Apostołów Piotra i Pawła w Szklarach Górnych (diecezja legnicka), a obecnie oddany do depozytu Kurii Biskupiej w Legnicy. Dr Tomasz Głuchowski wykonał na tym instrumencie kilka utworów, które swoim brzmieniem oczarowały słuchaczy. Po koncercie każdy miał niepowtarzalną okazję bezpośrednio „dotknąć” i osobiście zagrać na tym unikatowym instrumencie.

Po obiadokolacji czekała nas kolejna muzyczna atrakcja: koncert na organach firmy *Schlag & Söhne* (1892–1994), które znajdują się w katedrze legnickiej. Po raz drugi mogliśmy podziwiać wirtuozerię gry na tym instrumencie w wykonaniu dr. Tomasza Głuchowskiego oraz posłuchać informacji historycznych dotyczących katedralnych organów, przekazanych nam przez ks. dr. Piotra Dębskiego. Ten bogaty we wrażenia artystyczne wieczór zakończyło wspólne spotkanie towarzyskie, podczas którego mogliśmy wreszcie pobyć ze sobą w klimacie wzajemnej życzliwości i radości, a także porozmawiać na interesujące nas tematy.

Program kolejnego dnia zjazdu okazał się bardzo bogaty i interesujący. Po porannej, uroczystej celebrowanej jutrzni i śniadaniu udaliśmy się autokarami do Krzeszowa, gdzie znajduje się główne sanktuarium diecezji legnickiej — bazylika pw. Wniebowzięcia Najświętszej Maryi Panny oraz kościół pw. św. Józefa. Krzeszów został uznany za Europejską Perłę Baroku, Pomnik Historii RP, a ponadto jest „żelaznym” kandydatem do Listy Światowego Dziedzictwa Kultury UNESCO. Rozpociera się na Południowo-Zachodnim Szlaku Cysterskim, Szlaku św. Jakuba oraz Rowerowym Szlaku Jana Pawła II. Możliwość pobytu w Krzeszowie dla muzyków kościelnych była tym bardziej ważna i cenna, gdyż wewnątrz tamtejszej bazyliki kryje w sobie nieocenioną perłę muzyczną: organy Michaela Englera wybudowane w latach 1732–1736. Należą one do grupy najwspanialszych instrumentów epoki baroku nie tylko w Polsce, ale także w Europie. O ich unikalnej wartości decydują takie cechy, jak: duże rozmiary, precyzja i kunszt wykonania oraz dobry stan zachowania niemalże 95% ich elementów składowych z okresu budowy. Imponujący prospekt organowy jest wybitnym dziełem sztuki barokowej o randze europejskiej.

Cele naszego pobytu w Krzeszowie były zatem trojaki: oddanie pokłonu królującej w tym sanktuarium Pani Łaskawej, napełnienie swojego ducha pięknem muzyki organowej wyrażonej głosami krzeszowskich instrumentów oraz poszerzenie swoich naukowych horyzontów o wiadomości związane z tak bogatym i wieloaspektowym „zjawiskiem”, jakim są organy.

Zaraz po przyjeździe do Krzeszowa wszyscy uczestnicy zjazdu udali się do Sali Konfraterni klasztoru Sióstr Benedyktynek, gdzie o godz. 9.30 zainaugurowano konferencję naukową pt.: *Organy i muzyka organowa w kulturze Kościoła*. Kolejni prelegenci przedstawili słuchaczom różne aspekty problematyki organowej, zarówno od strony organów jako instrumentu, jak i muzyki sakralnej, jaka jest na nim wykonywana. Ks. dr Mariusz Białkowski omówił rodzaje inspiracji chorałem gre-

goriańskim w muzyce organowej. Prof. Julian Gembalski w swoim wykładzie snuł refleksje o *Organach jako dziedzictwie Kościoła*, a dyrektorka Muzeum Tkactwa w Kamiennej Górze — Barbara Skoczylas-Stadnik, opowiadała o unikalnych barokowych instrumentach w zbiorach placówki. Do zgromadzonych przemówił również ks. dr Piotr Dębski, który zreferował stan zabytkowego instrumentarium organowego w diecezji legnickiej. Z kolei prof. Czesław Grajewski wygłosił wykład na temat: *Instrument organowy w perspektywie sztuki wanitatywnej*. Następnie ks. dr Robert Tyrała zaprezentował *Regulamin budowy, remontu i sprowadzania z zagranicy instrumentów w archidiecezji krakowskiej z 2007 r.* Niezmiernie ciekawym okazał się dla wszystkich uczestników konferencji wykład ks. dr. Lucjana Dyki, w którym prelegent pochylił się nad problemem wzmianek o organach w traktatach antycznych i średniowiecznych. Uczestnicy konferencji mogli usłyszeć, jak prawdopodobnie wyglądały pierwsze wodne organy. Konferencję zakończyło wystąpienie dr. Andrzeja Prasafa, w którym zarysował on wybrane aspekty związane z organami w diecezji świdnickiej.

Po obiedzie nastąpił kulminacyjny moment naszej pielgrzymki do Krzeszowa: uroczysta Eucharystia, sprawowana w bazylice krzeszowskiej, której przewodniczył bp prof. dr hab. Zbigniew Kiernikowski — ordynariusz legnicki. W słowach, jakie do nas skierował, zarówno przed rozpoczęciem celebry, jak i podczas homilii, wyraźnie wybrzmiała ogromna radość z racji goszczenia u siebie osób odpowiedzialnych w Kościele za kształt muzyki liturgicznej w Polsce oraz jego ogromne zatroskanie o ewangelizację wiernych poprzez liturgię i obecną w niej muzykę. Podczas Eucharystii śpiewał zespół wokalny *Cantus Animae*, zaś grał *Studencki Zespół Muzyki Dawnej Akademii Muzycznej im. Karola Lipińskiego we Wrocławiu*. Całością dyrygowała prof. dr hab. Marta Kierska-Witczak, a za kontuarem krzeszowskich organów zasiadł dr Tomasz Głuchowski. Po Mszy św. zebrani mieli okazję zwiedzić krzeszowskie świątynie i poznać walory muzyczne ich instrumentów. W kościele mariackim krótkiej prezentacji instrumentu Michaela Englera dokonał prof. Julian Gembalski, a w świątyni brackiej pw. św. Józefa z krótką oktawą klawiatury tamtejszych organów skutecznie zmagął się dr Marek Fronc. Zarówno repertuar podczas Eucharystii, jak i oba koncerty organowe stały się dla zgromadzonych okazją do głębszego zapoznania się i usłyszenia kompozycji, stworzonych specjalnie dla opactwa cysterskiego, a zatem dla dwóch konkretnych, znajdujących się w nim instrumentów organowych. Światło dzienne ujrzały również utwory krzeszowskiego cystersa, Eustachiusza Wagnera — barokowego organisty i kompozytora. Znajdujące się tam rękopisy, przypadkowo pominięte i przez to nie wywiezione w momencie sekularyzacji, przetrwały w bibliotece klasztornej. Doskonałe zachowanie substancji zabytkowej obu krzeszowskich organów dla słuchających ich brzmienia sprawiało wrażenie cofnięcia się w czasie do epoki baroku, gdy śpiewający w dębowych stallach cystersi delektowali swoje zmysły takimi samymi dźwiękami. To na tych zakonnikach, a także na kolejnych pokoleniach krzeszow-

skich pielgrzymów doświadczających wzniosłości i piękna kultu Bożego, spełniają się słowa św. Augustyna: „Wy jesteście trąbą, harfą, cytrą, bębenkiem, chórem, strunami, i organami, i cymbałem radości mile dźwięczącym”.

Drugi, najdłuższy dzień XVI Zjazdu SPMK zakończył się powrotem do Legnicy i wspólną kolacją.

Przedpołudnie trzeciego dnia naszego spotkania rozpoczęliśmy Eucharystią sprawowaną w kaplicy Wyższego Seminarium Duchownego, której przewodniczył bp Stefan Cichy. Skierował on do nas swoje pasterskie słowo, pełne ducha i naznaczone troską o muzyków i muzykę kościelną w przestrzeni liturgicznej. Po śniadaniu rozpoczęliśmy ostatnią sesję wykładową tegorocznego zjazdu. Otworzył ją wykład bp. prof. dr. hab. Zbigniewa Kiernikowskiego, który jako bibliista przedstawił nam biblijno-duchową koncepcję śpiewaka obdarzonego mocą śpiewania pieśni dla Pana. Następnie kolejni nasi goście zaprezentowali nam zakres i przebieg prac w komisjach, którym przewodzą: bp dr Stefan Cichy zreferował prace prowadzone przez Podkomisję ds. Muzyki Kościelnej, zaś bp dr Adam Bałabuch — prace prowadzone przez Komisję ds. Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów z uwzględnieniem elementów związanych z muzyką kościelną. Oba wystąpienia stały się dla wszystkich okazją do ożywionej dyskusji nad podjęciem koniecznych działań na polu muzyki kościelnej w Polsce.

Po wymianie zdań i zgłoszeniu wolnych wniosków, głos oddano kolejnym dwom gościom naszego zjazdu: Marcinowi Pospieszalskiemu oraz inż. Wojciechowi Skowronkowi, przedstawicielowi firmy RDUCH Elektroakustyka. Zarysowali oni pokrótce problem i możliwości dogłaśniania organów i chórów w kościele. Temat okazał się bardzo aktualny i potrzebny, gdyż spotkał się z ogromnym zainteresowaniem uczestników. Był to ostatni punkt programu całego zjazdu, który podsumował i zakończył ks. dr hab. Grzegorz Poźniak, prof. UO — Prezes SPMK.

W opinii uczestników XVI Zjazdu Stowarzyszenia Polskich Muzyków Kościelnych był on niezwykle udany. Stał się niepowtarzalną okazją do spotkania i wymiany muzycznych doświadczeń, dał możliwość wspólnej modlitwy liturgicznej, a także kontaktu z historią oraz pięknem żywej muzyki. Zapewne na długo zostanie w nas zarówno przyjazna atmosfera całego spotkania, jak i brzmienie muzyki organowej, którym nasze zmysły i dusze były obficie sycone podczas celebracji liturgicznych i licznych koncertów. Z serca dziękujemy gospodarzom i organizatorom legnickiego zjazdu za ich gościnność i przygotowane dla nas muzyczne atrakcje.

S. M. Dolores Nowak PDDM